

Josip Broz Tito (ok. 1892-1980) i Enver Hoxha (czyt. Hodża) (1908-1985) rządili odpowiednio komunistycznymi Jugosławią i Albanią od 1944 roku aż do śmierci. To czyni Hoxhę najdłuższym rządzącym przywódcą komunistycznym, a Broza drugim na tej liście. Charakter ich rządów był zarówno totalny, jak i totalitarny, a oni sami stali się symbolami stworzonych przez siebie reżimów, którymi kierowali, oraz które kontrolowali i utrzymywali przy życiu. Nic więc dziwnego, że wzbudzali i wzbudzają ogromne zainteresowanie naukowców, dziennikarzy i artystów. Istnieje jednak pewien aspekt, który nie został jeszcze zbadany. Zarówno Tito, jak i Hoxha, stworzyli, albo przynajmniej autoryzowali, pokaźny zbiór dzieł zawierających dokumenty, przemówienia, korespondencję, okazjonalne rozmowy, zaś w przypadku Hoxhy także dzienniki i pamiętniki. Książki te, choć używane sporadycznie jako źródła, nie doczekały się dogłębnych badań i właśnie temu poświęcony jest mój projekt badawczy.

Składają się na niego trzy cele badawcze. Po pierwsze, zbadam dokładnie proces przygotowania, redagowania i publikacji wszystkich wydanych książek Tita i Hoxhy. Następnie przeanalizuję krytycznie zawartość tych książek, tj. zarówno dzieł zebranych, jak i innych odrębnych publikacji, aby ocenić ich związek ze współczesną wiedzą historyczną na temat biografii i działalności politycznej Tita i Hoxhy. Wreszcie opiszę cele, którym te książki służyły wówczas, gdy zostały opublikowane, a także sposoby, ich współczesnego wykorzystania lub nadużywania, jak również ich miejsce w tworzeniu i utrwalaniu pamięci o Ticie i Hoxhy.

Projekt zostanie zrealizowany w trzech etapach. Pierwszy etap polegać będzie na dokładnym przestudiowaniu wszystkich pisemnych dzieł Tita i Hoxhy, oraz na wstępnym badaniu archiwalnym w Warszawie. Drugi etap obejmie badanie archiwalne i badania terenowe, głównie w Belgradzie i Tiranie, a w mniejszym stopniu także w Ljublanie, Sarajewie i Zagrzebiu. Badania terenowe będą polegać przede wszystkim na przeprowadzeniu wywiadów z osobami zaangażowanymi w przygotowanie książek Tita i Hoxhy, takimi jak redaktorzy, urzędnicy państwowi i partyjni, byli pracownicy i współpracownicy obu polityków, oraz członkowie ich rodzin. Dodatkowo, aby móc ocenić rolę, jaką te książki odgrywają obecnie oraz określić ich miejsce w tworzeniu/utrwalaniu pamięci o Ticie i Hoxhy, przeprowadzę wywiady także z naukowcami, dziennikarzami, bibliotekarzami i nauczycielami. Trzeci etap będzie poświęcony systematyzacji zebranego materiału i napisaniu monografii.

Projekt stanowi bezpośrednią kontynuację moich prac nad pamięcią po komunizmie i wynika z moich zainteresowań badawczych oraz kompetencji: zarówno dobrym rozeznaniem w realiach komunistycznej Jugosławi i Albanii, jak i znajomości języków serbskiego i albańskiego. Zestawienie tych dwóch przypadków nie wynika jednak automatycznie z mojego doświadczenia badawczego, lecz stanowi świadomą decyzję badawczą, która wiąże się ze specyfiką historii komunizmu w Albanii i Jugosławi. Porównanie Tita i Hoxhy może wiele powiedzieć o budowaniu kultu jednostki poza sowieckim kontekstem, a także ogólnie o dziejach reżimów komunistycznych. Ponadto, projekt ten wzbogaci obecny stan wiedzy w zakresie różnych aspektów pamięci o komunizmie, a w szczególności wniesie istotny wkład w badania nad pamięcią o Josipie Broz Ticie i Enverze Hoxhy.

Planowanym efektem projektu będzie przygotowany do druku tekst monografii, oraz seria artykułów w języku angielskim.